

REPUBLIKA SLOVENIJA
DRŽAVNI SVET

Številka: 630-01-1/2023/7 EPA 571-IX
Ljubljana, 10. 3. 2023

Predlog

Državni svet Republike Slovenije je na 4. seji 15. 3. 2023, na podlagi druge alineje prvega odstavka 97. člena Ustave Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 33/91-I, 42/97, 66/00, 24/03, 69/04, 68/06, 47/13, 75/16 in 92/21), sprejel naslednje

M n e n j e

k Dopolnjenemu predlogu zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o znanstvenoraziskovalni in inovacijski dejavnosti (ZZrID-A) - skrajšani postopek

Državni svet je obravnaval Dopolnjen predlog zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o znanstvenoraziskovalni in inovacijski dejavnosti (ZZrID-A) (v nadaljevanju: dopolnjen predlog zakona), ki ga je v prvotni različici v obravnavo Državnemu zboru predložila Vlada Republike Slovenije.

Državni svet **podpira** dopolnjen predlog zakona.

Državni svet ugotavlja, da je Komisija Državnega sveta za izobraževanje, kulturo, znanost, šport in mladino (v nadaljevanju: komisija) na 1. izredni seji 2. 3. 2023 podprla predlog zakona ter mnenje posredovala Odboru Državnega zbora za izobraževanje, znanost in mladino. Državni svet ugotavlja, da je odbor na 12. nujni seji 7. 3. 2023 pripravil dopolnjen predlog zakona z amandmaji, ki sledijo mnenju Zakonodajno-pravne službe Državnega zbora in predlaganima amandmajema pristojne komisije Državnega sveta, in sicer:

k 5. členu:

Komisija je predlagala, da se v 5. členu za besedama »znanstvene monografije« doda vejica in besedilo »*programe zgodnjega uvajanja šolske mladine v področje raziskovanja*«, z naslednjo obrazložitvijo:

Izkušnje učijo, da je treba mlade ljudi čim bolj zgodaj usmerjati na pota znanosti. V Sloveniji se že skoraj 60 let organizirajo programi Srečanja mladih raziskovalcev. Organizirani so z namenom čim bolj zgodnjega uvajanja otrok in mladih v znanost, popularizacije znanosti ter tehnike, prepoznavanja nadarjenih učencev in dijakov na posameznih področjih ter spodbujanja otrok in mladih k poglobljanju znanja, inovativnosti, ustvarjalnosti in raziskovalni dejavnosti. Skozi proces priprave raziskovalnih nalog udeleženci nadgrajujejo in dopolnjujejo v šoli pridobljeno znanje, se interesno usmerjajo v različna področja znanosti ter se učijo raziskovalnih metod in izvajanja projektov v obliki zaokroženih elaboratov. Na zaključnem srečanju imajo možnost o svojem delu razpravljati s strokovnjaki in javno predstaviti rezultate svojega raziskovanja. Lani je bilo tako organiziranih 18 mestnih oziroma regijskih srečanj, na katerih se je zbralo 1.176 mladih raziskovalcev z osnovnih in srednjih šol.

Ti raziskovalci so predstavili 680 raziskovalnih nalog, pri katerih jim je pomagalo čez 850 mentorjev (skupno 1.500 mentorstev).

Na državno srečanje mladih raziskovalcev se je uvrstilo 748 mladih, ki so 441 raziskovalnih nalog in projektov pripravili na 19 različnih področjih (aplikativni inovacijski predlogi in projekti, arhitektura, gradbeništvo ali promet, astronomija ali fizika, biologija, ekologija z varstvom okolja, ekonomija ali turizem, elektrotehnika, elektronika in robotika, etnologija, geografija in geologija, interdisciplinarna področja, kemija ali kemijska tehnologija, matematika ali logika, psihologija ali pedagogika, računalništvo ali telekomunikacije, slovenski jezik ali književnost, sociologija, tehnika ali tehnologija, zgodovina ali umetnostna zgodovina ter druga področja). Avtorji 215 raziskovalnih nalog so si prislužili bronasta, avtorji 147 nalog srebrna, avtorji 79 nalog pa zlata priznanja. V naslednjem koraku pa se ti mladi raziskovalci udeležujejo še mednarodnih srečanj in tekmovanj. Leta 2022 se je 25 mladih raziskovalcev s spremljevalci udeležilo 5 srečanj.

in

k 17. členu:

Komisija je predlagala, da se v 17. členu drugi odstavek novega 52.a člena spremeni tako, da se glasi: »(2) Inovacijski svet ima sedem članov, in sicer po enega predstavnika razvojno inovacijskih partnerstev, podpornega okolja za inovacije, Inženirske akademije Slovenije, SID banke, Slovenskega podjetniškega sklada, Gospodarske zbornice Slovenije, *skupnega predstavnika Rektorske konference Republike Slovenije in Koordinacije samostojnih raziskovalnih inštitutov Slovenije*. Član posloводства gospodarskih družb ne sme biti član inovacijskega sveta.«

Obrazložitev se je glasila:

Raziskovalni zavodi in univerze prenašajo znanje v družbo tudi prek inoviranja in imajo izkazane rezultate na tem področju. Kot operativni deležniki izvajajo inovacijsko aktivnost in tako lahko ključno in koristno prispevajo k usmerjanju delovanja ARIS na inovacijskem področju. Člani inovacijskega sveta naj bodo predvsem operativni izvajalci inovacijske dejavnosti. Zato je vključitev skupnega predstavnika Rektorske konference RS in Koordinacije samostojnih raziskovalnih inštitutov Slovenije nujna, saj inovacije ne bi smele potekati po vzporednem tiru brez soupravljanja znanstveno-raziskovalnih deležnikov.

* * *

Državni svet ugotavlja, da je predlog dopolnjenega zakona logično nadaljevanje prizadevanj, podprtih z Resolucijo o znanstvenoraziskovalni in inovacijski strategiji Slovenije 2030 (ReZRIS30) iz leta 2022, ki med ključnimi cilji poudarja učinkovito upravljanje znanstveno-raziskovalnega in inovacijskega sistema ter pospešeno sodelovanje med znanostjo in gospodarstvom. Prav tako temeljni Zakon o znanstvenoraziskovalni in inovacijski dejavnosti (Uradni list RS, št. 186/21; v nadaljevanju: ZZrID) iz leta 2021 opredeljuje pogoje za medsebojno povezovanje znanstvenoraziskovalnega in inovacijskega sistema. Novela omenjenega zakona to namero dopolnjuje z določitvijo načina izvedbe institucionalizacije povezovanja politik, ki ju na izvedbeni ravni trenutno predstavljata Javna agencija RS za

raziskovalno dejavnost (v nadaljevanju: ARRS) in Javna agencija RS za spodbujanje podjetništva, internacionalizacije, tujih investicij in tehnologije – SPIRIT Slovenija.

Predlog zakona tako opredeljuje pogoje za ustanovitev enotne Javne agencije za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije – ARIS, ki bo omogočila učinkovitejše in doslednejše izvajanje ukrepov znanstvenoraziskovalne in inovacijske politike. Obenem je sprememba nujna tudi zaradi uveljavitve določil Zakona o Vladi Republike Slovenije, po katerem so znanost in inovacije organizirane pod istim ministrstvom.

Nova institucija bo delovala na dveh ločenih stebrih, in sicer za znanstveno-raziskovalno dejavnost in za inovacijsko dejavnost; imela bo strokovno in znanstveno telo (znanstveni in strokovni svet) in skupni upravni odbor (UO) ter direktorja.

Z 18. členom dopolnjenega predloga zakona se spreminja tudi 64. člen veljavnega zakona, t. j. da se določitev plače raziskovalcem za delo na projektih za določen čas omogoča javnim zavodom in ne le javnim raziskovalnim organizacijam. Z novim drugim odstavkom 64. člena predlog zakona na novo določa, da posebne projekte nacionalnega značaja s pravilnikom določi minister, pristojen za znanost, natančnejši postopek določitve plač raziskovalcev iz prvega odstavka pa opredelijo javne raziskovalne organizacije in drugi javni zavodi v internih aktih. Na ta način naj bi se zagotovila ustrezna nacionalna referenca, ki bo olajšala izpeljavo možnosti iz 64. člena, v praksi. Gre namreč za določitev plač raziskovalcev, zaposlenih v javnih raziskovalnih organizacijah, ki se zaposlijo za določen čas na podlagi posebne pogodbe med javno raziskovalno organizacijo in Evropsko komisijo ali drugim organom EU, mednarodno organizacijo ali tujo ustanovo ali drugim tujim financerjem ali gospodarskim subjektom, za katere se ne uporabljajo določila zakona, ki določa plače v javnem sektorju.

* * *

Državni svet podpira predlagano operacionalizacijo na izvedbeni ravni, t. j. združitev organiziranja in upravljanja znanstveno-raziskovalne in inovacijske dejavnosti v skupno javno agencijo ARIS. Poudarja, da je spreminjanje organizacijskih okvirov delovanja agencije zaradi njene osrednje vloge agencije v znanstveno-raziskovalnem in inovacijskem okolju pomembno za vse izvajalce znanstveno-raziskovalne dejavnosti, zato mora temeljiti na usklajenih in v širši znanstveno-raziskovalni ter inovacijski skupnosti sprejetih vsebinskih izhodiščih. Nastajanje temeljnega systemskega zakona ZZrID je spremljala široka javna razprava, v kateri so bili pri oblikovanju zakonske vsebine upoštevana stališča in interesi različnih deležnikov. Zakon je zato imel široko podporo znanstvene, strokovne in politične javnosti. Obenem Državni svet poudarja, da bi morali tak način uspešnega sodelovanja med pristojnim ministrstvom in deležniki zagotoviti tudi pri sprejemanju sprememb in dopolnitev zakona ter ostalih pomembnejših podzakonskih aktih.

Državni svet nadalje ocenjuje, da je to področje izredno zahtevno, saj je npr. v temelju slabo definirano, kaj je inovacija – obstaja več različnih pogledov, kar otežuje pravilno opredelitev in izgradnjo infrastrukture, ki je pogoj, da inovacije skupaj s temeljnim stebrom postanejo gibalno gospodarskega razvoja države. Ne glede na podporo noveli zakona, pa bodo vedno obstajali različni parcialni pogledi na

določene rešitve, kar kaže na izredno zahtevno področje, vendar pa so temeljni cilji združevanja znanstveno-raziskovalne in inovacijske dejavnosti veliko pomembnejši od parcialnih interesov. Državni svet pri tem izpostavlja splošen problem drobljenja projektov, raziskovalnih skupin do majhnih oziroma mikropodjetij itd, kar pomeni, da je težko doseči kritično maso za izvedbo projektov in posledično težko ustvariti inovacijo – največ, kar smo praviloma dosegali, je bila invencija; od invencije do inovacije pa je dolg proces, ki zahteva znatna finančna sredstva. Državni svet obenem opozarja, da tveganega (lastniškega) kapitala v Sloveniji sploh ni oziroma ga ni za invencije. Kapital je na razpolago le za tiste inovacije, za katere se v veliki meri predvideva, da bodo uspešne in teh je malo. Za uspešne inovacije pa je poleg ustreznega investicijskega kapitala treba definirati infrastrukturno okolje, kar bo omogočila nova agencija.

Državni svet se je seznanil tudi s pripombami k predlaganim rešitvam glede izvedbe 18. člena predloga zakona v povezavi s 64. členom veljavnega zakona, ki se nanaša na določitev plače raziskovalcem, zaposlenim v javnih raziskovalnih organizacijah, za delo na mednarodnih projektih za določen čas. Predlog zakona tem raziskovalcem omogoča višjo plačo, ne glede na veljaven Zakon o sistemu plač v javnem sektorju, in sicer, kot že omenjeno, na podlagi posebne pogodbe za izvajanje projektov, evalviranih in izbranih na ravni EU in financiranih s strani nacionalnega proračuna na osnovi pečata odličnosti ali instrumentov, rezultatov iz okvirnega programa EU. Pogoje do upravičenosti do tako opredeljene plače bo določil podzakonski akt, ki ga sprejme pristojni minister za znanost. V zvezi s tem se opozarja, da bi bile tako določene plače, s poudarkom na premisi *enako plačilo za enako delo*, lahko v nasprotju s 36. členom Uredbe (EU) 2021/695 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 28. aprila 2021 o vzpostavitvi okvirnega programa za raziskave in inovacije Obzorje Evropa, določitvi pravil za sodelovanje in razširjanje rezultatov ter razveljavitvi uredb (EU) št. 1290/2013 in (EU) št. 1291/2013, ki govori o plačilu na podlagi projekta do višine plačila, ki bi ga oseba prejela za delo v raziskovalnih in inovacijskih projektih, financiranih iz nacionalnih programov. Državni svet zato predlaga ponovni razmislek o predlagani rešitvi iz 18. člena dopolnjenega predloga zakona (64. člen veljavnega zakona), pri čemer naj se vključi strokovna javnost in predstavniki zaposlenih.

Državni svet opozarja, da so predlagane spremembe sestave upravnega odbora nove agencije (ARIS) in pogojev za imenovanje direktorja agencije, za katerega predlog dopolnjenega zakona več ne zahteva doktorata znanosti, prehitre in v celoti nedomišljene ter neuskklajene z deležniki, kar lahko ogrozi splošen konsenz, dosežen ob sprejemanju temeljnega zakona.

Državni svet ugotavlja, da je Komisija Državnega sveta za izobraževanje, kulturo, znanost, šport in mladino v svojem mnenju k predlogu zakona kvalificirane predlagatelje amandmajev pozvala, da proučijo in kot lastna povzamejo tudi predloga amandmajev k 15. in 16. členu. Komisija je predlagala črtanje 15. člena z obrazložitvijo, da širjenje upravnega odbora ni optimalno za operativnost tega organa. V ZZrID se je mandat članom Upravnega odbora ARRS skrajšal s štirih na dve leti, kar že zmanjšuje operativnost upravnega odbora in posledično agencije. Poleg tega lahko že sedanji upravni odbor povsem kompetentno presoja in usmerja upravljanje ARIS na znanstveno-raziskovalnem in inovacijskem področju. Že zdaj so ustrezno vključeni vsi relevantni deležniki.

Pri tem Državni svet ugotavlja, da navedeni predlog amandmaja k 15. členu v drugi obravnavi predloga zakona na matičnem delovnem telesu ni bil upoštevan, prav tako k navedenemu členu niso bili sprejeti kakšni drugi amandmaji, zato v nadaljevanju zakonodajnega postopka posegi vanj niso več mogoči.

Državni svet pa predlagatelja in Državni zbor ponovno opozarja na spremenjen pogoj za imenovanje direktorja agencije in predlaga naslednji amandma:

k 16. členu:

16. člen se črta.

Obrazložitev:

Direktor ARIS, ki ima zelo specifično področje delovanj, mora biti oseba z (veliko) izkušnjem na znanstveno-raziskovalnem področju in ki pozna vse vidike znanstveno-raziskovalnega in inovacijskega sistema. Zato sta doktorat znanosti in izkušnje z vodenjem na področju znanstveno-raziskovalne dejavnosti (červavno ne tudi zadostna) nujna in minimalna pogoja za zasedbo tako odgovorne funkcije. V slovenskem raziskovalnem in inovacijskem prostoru je dovolj ustreznih kandidatov z doktoratom znanosti, ki izkazujejo zadostno strokovnost na vseh treh področjih RRI in ki imajo tudi ustrezne organizacijske sposobnosti.

* * *

Državni svet ugotavlja, da je matični odbor Državnega zbora sprejel amandma k 16. členu predloga zakona. Kljub temu, da odbor pri tem ni sledil predlaganemu amandmaju pristojne komisije Državnega sveta, je bila s sprejetim amandmajem odprta možnost, da se na plenarnem zasedanju Državnega zbora v vsebino člena ponovno poseže, zato Državni svet kvalificiranim predlagateljem amandmajev predlaga, da v nadaljevanju zakonodajnega postopka predloženi amandma k 16. členu ponovno proučijo in ga Državnemu zboru predlagajo v sprejem.

* * *

Za poročevalca je bil določen državni svetnik dr. Radovan Stanislav Pejovnik.

* * *

Predlog mnenja Državnega sveta je pripravljen na podlagi Mnenja Komisije Državnega sveta za izobraževanje, kulturo, znanost, šport in mladino k predlogu zakona in Poročila Odbora Državnega zbora za izobraževanje, znanost in mladino z dopolnjenim predlogom zakona.